

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ

Одним з найнебезпечніших злочинів у сучасній Німеччині визнається торгівля людьми, а особливо такий його різновид, як торгівля жінками. Німецька національна правова доктрина у цьому питанні базується на нормах міжнародного права. Визнано, що торгівля людьми є сучасною формою рабства і злочином проти прав людини.

Проблема торгівлі жінками може розглядатися лише в загальному контексті міжнародної боротьби з торгівлею людьми. Кількість жертв торговців людьми стрімко зростає, а прибутки злочинців, за підрахунками аналітиків фракції німецького бундестагу Союз 90/Партія зелених, складають щорічно у світовому масштабі понад 120 мільярдів американських доларів, тобто цей вид злочинної діяльності за прибутковістю зрівнявся з торгівлею наркотиками і зброєю [1].

Німецькі правознавці виділяють три форми торгівлі жінками: торгівля з метою сексуальної експлуатації (примусова проституція), торгівля при вступі до шлюбу (примусовий шлюб), торгівля з метою примусового нелегального виконання робіт і надання послуг [2, с.4].

Безперечно, найпоширенішою формою торгівлі жінками є сексуальна експлуатація, на розгляді якої доречно зупинитися детальніше. Згідно з нормами німецького кримінального права жінка вважається позбавленою особистих прав і перебуває у рабському стані незалежно від того, прямо вона примушується до проституції, чи між нею і представником злочинного світу досягається своєрідний «консенсус» [3].

За даними жіночої правозахисної організації Terre des Femmes понад 90% постраждалих в ФРН внаслідок сексуальної експлуатації жінок походять з країн колишнього СРСР, Польщі, колишньої Чехословаччини, Угорщини та Болгарії. Це пояснюється фемінізацією бідності в цьому регіоні, що змушує жінок погоджуватися на сумнівні пропозиції в пошуках роботи на Заході. Прикро, але дуже часто серед постраждалих фігурують громадяни України. Так, на слуханнях в сенаті Сполучених Штатів Америки з питання боротьби з торгівлею жінками Україна разом з Албанією, Філіппінами, Таїландом, Мексикою та Нігерією була названа серед основних країн-постачальників секс-рабниць [4].

Як зазначено в інформації комітету у справах сім'ї та жінок німецького парламенту від 27 травня 1998 р., щорічно в країні Європейського Союзу з метою сексуальної експлуатації злочинцями поставляється близько 500 тисяч дівчат і жінок [5].

До початку 90-х років торгівля жінками з метою сексуальної експлуатації в Німеччині широко поширена не була, як не існувало і досконалої

правової бази для боротьби з цим явищем, не було необхідного досвіду у судово-слідчих органів країни. Якщо за даними поліції Німеччини в 1988-1993 рр. в країні було зареєстровано близько 1.700 жінок, постраждалих внаслідок злочинної діяльності торговців живим товаром [6, с.19], то вже в 1996 р. було зафіксовано 1.094 подібних факти [3, с.2]. В 1997 р. в одному лише Берліні було виявлено 139 випадків торгівлі жінками, причому в 65 випадках постраждали іноземні громадяни, переважно вихідці з країн Східної Європи, а в 74 – громадяни Німеччини [7].

Боротьбу з торгівлею людьми в Німеччині уповноважена здійснювати поліція. На загальнонаціональному рівні діє Федеральна кримінальна служба (Bundeskriminalamt) з штаб-квартирою у Вісбадені, а на земельному – кримінальні служби поліції, які є в кожній з 16 земель і мають у своєму складі спеціалізовані відділи. Так, наприклад, в управлінні кримінальної поліції Франкфурта-на-Майні створена слідча група по вивченню криміногенного середовища, яка спеціалізується на розслідуванні фактів сприяння проституції, сутенерства, торгівлі людьми, забороненої проституції, тобто всі кримінально переслідувані діяння проти особистих прав жінок, які займаються проституцією. Специфіка роботи відділу проявляється в тому, що як серед жертв, так і серед злочинців велика питома вага іноземних громадян [8, с.45-46]. В більшості земель цією проблемою займаються службовці кримінальних поліцейських комісаріатів, які розслідують злочини проти моралі. Якщо у працівників відділу є вагомі підстави вважати, що виявлений випадок торгівлі жінками не поодинокий, а мова йде про професійне, організоване вербування і примус, справа передається у відділ по боротьбі з організованою злочинністю. Отже, ця діяльність поліції здійснюється у контексті протистояння міжнародній організованій злочинності.

Нині в Німеччині розроблена необхідна правова база для забезпечення успішної боротьби з торгівлею жінками. Особливий акцент законодавець зробив на кримінальному переслідуванні за торгівлю жінками з метою їх примусового залучення до проституції. Зважаючи на це, важливо зрозуміти, як розглядається проституція правом ФРН.

В Німеччині не існує спеціального закону, який регламентував би проституцію. Основні аспекти цього явища розглядаються в окремих галузях права. Проституція в ФРН не заборонена і злочином не визнається. Вважається, що як професійна, так і непрофесійна проституція не містять складу злочину. На протязі останніх десятиліть державна кримінальна політика зводилася до планомірного і цілеспрямованого обмеження проституції. Згідно з чинним законодавством, професійні повії мають особисту і економічну свободу, але можуть займатися своїм ремеслом тільки у спеціально визначених муніципальними органами влади місцях і в певний час доби.

Поліцію набагато більше непокоїть кримінальне середовище, що формується навколо проституції. Повіями поліція займається лише тоді, коли вони здійснюють противоправні дії або стають жертвами насилля [8, с.46].

Проституція в Німеччині залишається напівлегальною, неprestижною професією і характеризується в суспільстві і судовій практиці, як «діяльність, що протирічить загально визнаним нормам християнської моралі». Така характеристика суттєво впливає на визначення умов праці і захисту професійних інтересів повій, оскільки відповідно до ст.138 Цивільного кодексу ФРН угоди, які спрямовані проти доброї моралі, визнаються недійсними. Отже, проституція цивільним правом Німеччини різновидом договору не визнається, а повії при здійсненні професійної діяльності не можуть бути позивачами і розраховувати на захист у судовому порядку [9, с.4].

Кримінальний закон ФРН (Strafgesetzbuch) в п'яти статтях визначає кримінальну відповідальність за торгівлю жінками. Так, згідно з ст.180а «Сприяння проституції» Кримінального кодексу Німеччини передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі до трьох років або грошового штрафу за професійне утримання або керівництво закладом, де особи займаються проституцією у разі, якщо вони утримуються в особистій або матеріальній залежності. Положення цієї норми спрямовані проти утримувачів і керівників борделеподібних закладів, заснованих на використанні примусу щодо жінок [10, с.88-92].

Симптоматично, що закон у разі виявлення насилля поширюється на всі подібні заклади, незалежно від їх назв (будинки розпусти (Puff), будинки друзів (Freundehaus), бордель (Bordell), масажний салон (Massagesalon), клуб-сауна (Saunaklub), кінотеатр з демонстрацією порно (Pornokinos) і т.ін.).

Кримінальному переслідуванню підлягають особи, які своїми діями свідомо сприяють зайняттю проституцією, а саме:

- забезпечують клієнтами повій, які перебувають від них у залежності або примушуються до надання сексуальних послуг;
- визначають для повій обов'язки;
- регулюють режим роботи повій (наприклад, максимальний час на прийом клієнта);
- визначають вартість сексуальних послуг;
- демонструють порнографічні фільми для того, щоб «розпалити» клієнта і т.ін. [11, с.4-5]

Відповідно до ст.181а «Сутенерство» КК ФРН, передбачається покарання у вигляді позбавлення волі від 6 місяців до 5 років за експлуатацію осіб, які займаються проституцією, з метою отримання майнової вигоди. Сутенером визнається особа, яка визначає місце, час, вартість послуг та інші обставини заняття проституцією і приймає превентивні заходи, щоб запобігти відмові від заняття проституцією. Ті, хто професійно підтримує заняття проституцією іншими особами шляхом сприяння сексуальним контактам, караються позбавленням волі до трьох років або грошовим штрафом [10, с.92-93].

Надзвичайно важливою для забезпечення прав жертв сексуальної експлуатації є ст.180в «Торгівля людьми» КК ФРН, де, зокрема, передбача-

ється покарання у вигляді позбавлення волі від 6 місяців до 10 років кожному, хто з метою отримання наживи спонукає до початку чи продовження заняття проституцією осіб віком до 21 років або з цією ж метою використовує безпорадний стан осіб, пов'язаний з їх перебуванням у чужій країні [12, с.80].

Більш тяжкі випадки торгівлі людьми розглядає ст.181 «Обтяжуюча торгівля людьми» КК ФРН, що передбачає покарання у вигляді позбавлення волі від 1 до 10 років кожному, хто іншу особу:

- під примусом, під загрозою здоров'ю або хитрістю спонукає до початку або продовження заняття проституцією;

- хитрістю наймає або проти її волі з допомогою насилля, загрози здоров'ю, користуючись усвідомленням безпорадності, що пов'язана з перебуванням в чужій країні, спонукає до надання сексуальних послуг третім особам;

- професійно наймає для того, щоб вона, усвідомлюючи свою безпорадність, пов'язану з перебуванням в чужій країні, почала або продовжила заняття проституцією [12, с.80].

Ст.184а «Заняття забороненою проституцією» КК ФРН у випадку порушення установленної розпорядженням муніципальних органів влади заборони займатися проституцією у визначених місцях або у визначений час доби передбачає покарання у вигляді позбавлення волі до 6 місяців або грошовий штраф до 180 денних ставок [10, с.101-102].

Проституція як антигромадське соціальне явище регулюється і нормами адміністративного права Німеччини. Зокрема, в ст.120 Закону про боротьбу з порушеннями громадського порядку (Ordnungswidrigkeitengesetz) визначається, що порушення громадського порядку здійснює кожен, хто порушує заборону займатися проституцією у визначених місцях або у визначений час доби чи пропонує шляхом поширення текстів, аудіо-, відеопродукції і зображень платні сексуальні послуги. Подібні порушення караються грошовим штрафом [13, с.41].

Зважаючи на те, що повії належать до групи ризику і можуть поширювати венеричні захворювання, перш за все СНІД, в Німеччині законодавець як на національному, так і на земельному рівнях запровадив чітку систему запобігання і боротьби з хворобами і надав поліції широкі контролюючі повноваження. Так, федеральний Закон про попередження і боротьбу із заразними хворобами людини вимагає, щоб повії з будинків терпимості раз в три місяці обов'язково проходили медичне обстеження. Коли установлені строки пропущені, то вони доставляються в медичні заклади в адміністративному порядку. При виявленні антитіл жінкам забороняється займатися проституцією. Якщо це стосується наркоманок, то для посилення контролю за цією категорією поліція може вживати додаткові заходи (поліція Мюнхена, наприклад, встановлює в підшуву їхнього взуття спеціа-

льний сигналізатор, а також має право в будь-який час доби контролювати приватні квартири, що використовуються пов'язаними) [14, с.86].

На визначення правового статусу повій в Німеччині впливає громадянство. Повії з країн ЄС, посилаючись на рішення Вищого адміністративного суду м.Касселя у 1987 р., мають рівні з місцевими пов'язаними права на заняття професією [8, с 48]. Іноземці, які не є громадянами Європейського Союзу і займаються в ФРН проституцією, повинні бути вислані з країни, незважаючи на обставини їхньої діяльності. Як відмічають поліцейські аналітики, ці жінки в правовому і соціальному відношеннях не захищені, перебувають у скрутному матеріальному стані, недостатньо володіють мовою, не сприймають місцевої правосвідомості і переносять на німецьке суспільство негативний досвід спілкування з корумпованими властями на батьківщині і сутенерами.

Розуміння законодавцем важливості проблеми боротьби з торгівлею жінками і проведена новелізація ст.181 КК ФРН сприяли покращенню поліцейського розслідування випадків сексуальної експлуатації примусу іноземних жінок, удосконалили процес доказування. Кримінальному покаранню зараз підлягають і власники шлюбних агентств, які використовують безпорадний стан іноземних жінок, примушуючи їх надавати сексуальні послуги.

Новелла ст.181 чітко визначила процесуальний статус жінок, які перш ніж потрапити в залежний стан, вже займалися професійно проституцією. До цього заперечувалося, що торгівля людьми може бути з використанням проститутток. Жінки, які раніше займалися проституцією на батьківщині, не розглядалися в ФРН як жертви або свідки, що заслуговують довіри. Як правило, при розгляді судом їхніх обвинувачувальних позовів виносилося виправдане рішення. Нині кримінальному переслідуванню підлягає кожен, хто спонукає жінку до «початку або продовженню занять проституцією» [15].

На думку поліції, при розслідуванні цієї категорії злочинів виникає дві проблеми, що вимагають негайного вирішення:

1) відсутність права на перебування в країні у жінок, які живуть тут нелегально і постраждали від торгівлі людьми;

2) проблема контролю за телефонними переговорами.

Згідно з законодавством ФРН постраждали, які перебувають в країні нелегально, порушують Закон про іноземців. Після виявлення вони повинні бути зареєстровані і негайно вислані. Поліція вважає доцільним на час попереднього розслідування і судового розгляду справи надати їм тимчасовий дозвіл на перебування і роботу. Значну соціальну, матеріальну і психологічну допомогу жертвам у цій ситуації можуть надавати численні жіночі правозахисні організації, які мають для цього можливості і досвід.

Контроль за телефонними розмовами при розслідуванні відіграє важливу роль, оскільки злочинці діють конспіративно у своєму субсередовищі, жертви через побоювання мовчать, а клієнти не зацікавлені в оприлюд-

нені обставин справи. Зовнішнє спостереження, передбачене в ст.100а Кримінально-процесуального кодексу ФРН, застосовується тільки у разі виявлення обтяжливої торгівлі жінками [16, с.29-30]. Специфіка цього виду злочину полягає в тому, що, по суті, єдиним джерелом надходження інформації про експлуатацію жінок залишаються здійснювані поліцією спеціальні операції по контролю за будинками розпусти.

Не менш суттєвою проблемою при здійсненні поліцейського розслідування є складність досудового переслідування злочинців – громадян іноземних держав, оскільки кооперація між поліцейськими органами різних країн налагоджена недостатньо. Необхідну інформацію поліція отримує після складної і тривалої процедури проходження запиту різними інстанціями за схемою: поліцейський комісаріат – місцева прокуратура – земельне міністерство юстиції – федеральне міністерство юстиції – міністерство закордонних справ ФРН – зовнішньополітичне відомство необхідної країни [15, с.5-6]. В умовах сучасної інтеграції було б доцільним і необхідним спростити систему міжнародного співробітництва поліцейських відомств, активніше використовувати можливості органів юстиції, Інтерполу, Європолу, Шенгенських структур, урядових і неурядових організацій.

Отримана з іншої країни інформація, як правило, вимагає додаткової перевірки, оскільки в більшості випадків для визначення складу злочину за німецьким законодавством вимагається більше доказаних фактів. Крім того, в деяких країнах за подібні злочини передбачаються більш жорсткі санкції та існують інші вимоги до процесу закріплення фактів, покладених в основу обвинувачення. Нерідко виникає також колізія державних суверенітетів. Так, наприклад, вербування повії, – закінчений злочин, відбувається у Франції, а затримання і частину попереднього розслідування дій французького громадянина (сугенера) здійснює німецька поліція. У цьому випадку вважається, що слідчі дії німецьких правоохоронних органів не втрачають юридичної сили в іноземних державах і поширюються на іноземців в ФРН.

Останнім часом проблема боротьби з торгівлею жінками стала предметом обговорення на рівні ЄС. В лютому 2000р. представники країн-членів ЄС в Гаазі затвердили спільний план акцій проти міжнародної торгівлі жінками. Зокрема, передбачено видавати тимчасовий дозвіл на перебування в країні на час попереднього розслідування і судового розгляду справи жертвам сексуальної експлуатації, які не мають справжніх документів. Щоправда, для цього слід внести необхідні поправки до національного законодавства членів ЄС. В Німеччині для таких жінок нині лише федеральна земля Північний Рейн-Вестфалія передбачає 4-х тижневий термін перебування перед депортацією.

По суті, боротьба з торгівлею жінками може дати реальні результати тільки за умови розробки і реалізації єдиної комплексної загальноєвропейської програми. Визнаючи цей факт, координатор Європолу Юрген Шторбек заявив: «Нині організована злочинність являє собою таку могутню, не-

безпечно і смертельну загрозу, що зусиль національних поліцейських організацій і представників правосуддя явно недостатньо» [16].

Німеччина накопичила достатній досвід правового і організаційного забезпечення боротьби з торгівлею жінками і, мабуть, найгостріше усвідомлює потребу кардинального вирішення проблеми. Саме ФРН об'єктивно може стати локомотивом при здійсненні загальноєвропейської програми протидії цьому злочину.

Список літератури:

1. Frauenhandel wirksam bekämpfen. Bonn, 1999.2. Frauenhandel ist Frauenverachtung. Bonn, 1999. 3. Frauenhandel, der zu Zwangsprostitution führen kann.- Bonn, 1999. 4. Украина – в списке поставщиков секс – рабынь // День. 2000. 25 марта. 5. Bericht der Sachverständigen im Familien – und Frauenauusschuss des Parlaments in Bonn, 27 Mai 1998. Bonn, 1998. 6. Горбунова О.Г. Міжнародні документи та законодавство зарубіжних країн стосовно проституції, торгівлі жінками та змушування їх до роботи у секс – бізнесі // Боротьба з торгівлею жінками: проблеми вдосконалення законодавства та завдання органів внутрішніх справ України. X., 1999. 7. Besonders viele Fälle von Frauenhandel //Berliner Zeitung. 1998. 8 Sept. 8. Проституція – важливіший елемент криміногенної обстановки// Боряба с преступностью за рубежом. 1991. №5. 9. Butterweck V. Frauenhandel, Sextourismus und Prostitution in der bayerisch-schechischen Grenzregionen: Möglichkeiten für eine grenzüberschreitende Zusammenarbeit. München, 1999. 10. Wiczorek E. Strafrecht: Kurzlehrbuch mit Erläuterungen zum Besonderen Teil des StGB. Stuttgart, 1980. 11. Die Straftat einer «Förderung der Prostitution» gemäss Art. 180a Strafgesetzbuch – ein gefährlicher Straftatbestand für Glubbtreiber und Inhaber von Bordellen. Baden-Baden. 1992. 12. Strafgesetzbuch // Strafrecht. Baden-Baden, 1992. 13. Gesetz über Ordnungswidrigkeiten // Strafrecht. Baden-Baden, 1992. 14. О профилактике и мерах государственного принуждения в борьбе со СПИДом// Проблемы преступности в капиталистических странах. М., 1989. №11. 15. Schwerdfelder W. Probleme bei der Bekämpfung des Menschenhandels aus Sicht der Polizei. Bonn, 1998. 16. EU beschließt Aktionen gegen den Frauenhandel // Die Welt. 2000. 2 Febr.

Надійшла до редколегії 20.06.2000

*І.В. Арістова, канд. техн. наук,
доцент каф. прикладної математики
Ун-ту внутр. справ*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Організація Об'єднаних Націй (ООН) розділила всі транснаціональні злочини на 17 груп, у тому числі: «відмивання» грошей, тероризм, незаконна торгівля зброєю, комп'ютерна злочинність, незаконна торгівля наркотиками, торгівля людьми, торгівля людськими органами, викрадення літаків, морське піратство, захоплення наземного транспорту, шахрайство зі страховкою, екологічна злочинність, крадіжка творів мистецтва і предметів культури, крадіжка